

Kronika

Durđica Nöthig-Venne

Pošli smo zajedno na seminar u Sonnenberg, a vratili se bez Durđice! Iznenadna smrt otela ju je odviše rano ne samo njenim najbližima, već i svima nama, s kojima je tako predano surađivala dajući sve od sebe.

Ništa joj nije bilo teško: radila je na odgovornim poslovima, najprije kao profesor varaždinske gimnazije, zatim na Višoj ekonomskoj školi u Varaždinu, te, pošto je bio otvoren, na Fakultetu organizacije i informatike u Varaždinu. Nastavnici s varaždinskog područja poznaju je kao rukovodioca stručnog aktiva, koji je njezinom zašlugom bio jedan od najboljih u našoj republici. O tome svjedoče i odlični rezultati koje su varaždinski učenici redovito postizali na natjecanjima iz stranih jezika. Mladim nastavniciama bila je mentor i savjetnik. Da bi s punom odgovornošću mogla izvršavati povjerene zadatke, usavršavala je svoje znanje na seminarima u zemlji i u inozemstvu i upisala postdiplomski studij iz lingvistike.

Stoga nije čudo da je još nepuni sat prije smrti bila na zadatku, upoznavajući kolege iz različitih evropskih zemalja sa svojim rodnim Varaždinom, koji će je sa svima nama koji smo je poznavali i cijenili zadržati u trajnoj i vrijednoj uspomeni.

Aleksandra Krstulović

Konferencija Internacionalnog kruga Sonnenberg

Od 11. do 20. rujna 1975. održan je u sklopu Internacionalnog kruga Sonnenberg seminar za nastavnike stranih jezika. Od ukupno 74 sudionika 16 ih je bilo iz Jugoslavije. Predavanja su bila na njemačkom jeziku, ali u diskusijama se čuo i francuski i engleski jezik. Okvirna tema seminara sažeta je u naslovu »Sprache und Kultur« (Jezik i kultura).

Neki predavači već su poznati našim čitateljima iz izvještaja o konferencijama Internacionalnog kruga Sonnen-

berg, sa seminara u Brelima i sa savjetovanja u Zagrebu. Tako je prof. dr L. Jung iz Triera održao predavanje pod naslovom »Slika Njemačke u nekim udžbenicima za njemački kao strani jezik — kritičke primjedbe«. Predavač je istakao ciljeve učenja kulture i civilizacije (Deutschlandkunde), kao što su upoznavanje društvenih pojava u zemljama njemačkog jezičnog područja, doprinos jačanju sposobnosti komuniciranja kod učenika, pomoć u snalaženju prilikom boravka na njemačkom jezičnom području na temelju dobivenih informacija. U nastavnom procesu treba jezik i civilizaciju promatrati kao cjelinu. Pojam kulture i civilizacije je književno-estetski i sociokulturni. Većina udžbenika ne ispunjava te uvjete. Knjige prikazuju svijet u kojem sve funkcionira, teme su daleko od stvarnosti, često se zanemaruje područje politike, privrede i socijalne problematike. Nerijetko teme kolidiraju s vokabularom učenika, pa nije moguć kritički osvrt na društvene pojave, što uz brojne dezinformacije dovodi do predrasuda.

Profesor H. E. Piepho sa Sveučilišta u Gießenu govorio je o stereotipima kao zaprekama kulturnom zbližavanju. Definirao ih je kao predodžbe o drugom narodu, kao i to što taj narod misli o nama. Nastava jezika treba da nauči učenike kako da se kritički odnose prema stereotipima.

Predavanja prof. dra N. Dittmara iz Heidelberga (Kulturni i socijalni uvjeti učenja stranog jezika kod stranih radnika) i prof. A. Fabera iz Luxemburga (Jezična kultura i subkulture na primjeru stranih radnika) opširno su i vrlo detaljno prikazala problem integracije stranih radnika, i to ne samo u lingvističkom već i u socijalnom, ekonomskom i etnografskom smislu, a posebno je razrađen problem djece stranih radnika školske dobi, što je osobito kod kolega iz SR Njemačke izazvalo veliko zanimanje.

Prof. M. Hellmann iz Instituta za njemački jezik u Mannheimu govorio je o upotrebi jezika u SRNj i NjDR, o razlikama u vokabularu i njihovim posljedicama.

Prof. M. Engelke iz Hannovera je referatom o ideološkoj kritici odnosa u jeziku pokazao da je tipični predstavnik mladih lijevo orijentiranih znanstvenika i njegovo vrlo zanimljivo predavanje naišlo je na podijeljena mišljenja u diskusiji.

Rukovodilac seminara prof. dr. W. Kühlwein sa Sveučilišta u Trieru je svoje predavanje (Jezično manipuliranje u prikazivanju sociokulturne stvarnosti) popratio filmskim materijalom, koji je neposredno iza predavanja podijelio na razradu po skupinama. Trebalo je napisati popratni tekst uz dokumentarni film o Portoriku. Odgovori su bili od banalno romantičkih do angažirano socijalističkih. Vidjelo se kako se u danom slučaju može manipulirati odgojem i obrazovanjem mladih ljudi.

Skupina profesora iz Zagreba je, na žalost, morala otputovati dva dana prije završetka zbog iznenadne smrti kolegice Đurdice Nöttig-Venne iz Varaždina te nije prisustvovala predavanjima prof. E. Köhlera (Politička kultura u nastavi kulture i civilizacije) i dra H. Haarmanna iz Trieru (Problemi evropske jezične politike).

A. K.

Stipendije za jezične tečajeve u inozemstvu u 1975. godini

Niz evropskih zemalja stavlja svake godine našim nastavnicima na raspolaganje određen broj stipendija za stručno usavršavanje u jeziku tih zemalja. Naravno je da najveći broj stipendija daju zemlje kojih se jezici uče u našim školama, ali stalno raste i broj zemalja čiji se jezici kod nas ne uče. Među prvima ističe se Francuska, koja s obzirom na slabu zastupljenost francuskog jezika u našim školama daje razmjerno velik broj stipendija, pa zatim Sovjetski Savez, koji daje apsolutno najveći broj stipendija. Najmanje stipendija dodjeljuje Velika Britanija, iako se upravo engleski u našim školama najviše uči.

U ovaj pregled nisu uvrštene stipendije namijenjene studentima stranih jezika, koje svake godine dodjeljuju SR Njemačka i Francuska.

Ove su godine za jezike koji se uče u našim školama dodijeljene 63 stipendije, prema 55 prošle godine. Za jezike koji se ne uče kod nas u školi podijeljeno je u 1975. godini 17 stipendija, prema 9 u prošloj godini. Po prvi put dodijeljena je jedna stipendija za neevropski jezik: to je stipendija za stručno usavršavanje u arapskom jeziku, što je dodjeljuje Institut »Habib Burgiba« u Tunisu.

Na natječajima raspisanim potkraj 1974. godine stipendije su dobili i iskoristili ih ovi nastavnici i profesori:

Engleski jezik — 7 stipendija Velika Britanija

1. Mirjana Agbaba, Osnovna škola »August Senoa«, Zagreb
2. Natko Alfirević, Gimnazija »Dinko Šimunović«, Sinj
3. Željko Eržić, Osnovna škola »Vladimir Nazor«, Vinkovci
4. Ružica Ivančić, Osnovna škola »Vlado Bagat«, Split
5. Nada Mataić, Gimnazija »Zlatko Šnajder«, Slavonski Brod
6. Mira Slović, Centar za obrazovanje kadrova elektro-struke »Nikola Tesla«, Zagreb
7. Renata Smodek, Hoteljerska škola, Zagreb

Francuski jezik — 15 stipendija Francuska (14 stipendija)

1. Verica Antonijević, Gimnazija »Sara Bertić«, Osijek
2. Željka Bernat, Institut za strane jezike Narodnog sveučilišta, Zagreb
3. Mirjana Božić, Kemijski školski centar, Kaštel Sućurac
4. Jasenka Breitenfeld, VI gimnazija, Zagreb
5. Veselin Gladović, Ekonomska škola, Knin
6. Milka Jelić,
7. Marija Knežević, Osnovna škola »Maršal Tito«, Bjelovar
8. Vesna Livaković, Gimnazija, Zadar
9. Smilja Marić,
10. Marina Perić, Gimnazija »Dinko Šimunović«, Sinj
11. Mirjana Pirc, Osnovna škola »Vladimir Nazor«, Zagreb
12. Radmila Potkonjak-Drakulić, Tehnički školski centar JNA, Zagreb
13. Jadranka Supić, Radnička biblioteka »Božidar Adžija«, Zagreb
14. Radmila Šporer, Institut za strane jezike Narodnog sveučilišta, Zagreb
Belgija (1 stipendija)

1. Gačić Jelena, Gimnazija, Split

Njemački jezik — 21 stipendija Austrija (1 stipendija)

1. Mate Grabar, Historijski arhiv, Zagreb

Njemačka Demokratska Republika
(10 stipendija)

1. Anica Čizmešinkin, Osnovna škola »Petar Biškup Veno«, Bjelovar
2. Biserka Đurašković, Školski centar, Opatija
3. Amalija Japunčić, Osnovna škola, Gračani
4. Gabrijel Mikulec, Školski centar za unutrašnje poslove, Zagreb
5. Ana Milun-Bastašić, XI gimnazija, Zagreb
6. Ljerka Nestorović, Osnovna škola »Dragutin Domjanić«, Zagreb
7. Milan Perković, Srednjoškolski centar, Našice
8. Ana Seebauer Kaiš, Kemijsko-prehrambeni centar, Osijek
9. Ljerka Stoček, Osnovna škola »XII proleterske brigade«, Buče
10. Ivanka Šestan, Gimnazija, Opatija

Savezna Republika Njemačka
(6 stipendija)

1. Nada Kocian, Institut za strane jezike Narodnog sveučilišta, Zagreb
2. Danica Kordić, Školski centar za robni promet i turizam, Zadar
3. Vera Kulenović, Školski centar za metalske i elektrotehničke kadrove, Varaždin
4. Ana Roglić, Centar za učenje stranih jezika, Zagreb
5. Sonja Španjol, Osnovna škola »Ivan Čiković Beli«, Rijeka
6. Branko Tomljenović, Osnovna škola »Dinko Budak«, Karlobag

Savezna Republika Njemačka
(4 stipendije za negermaniste)

1. Ante Čović, Zagreb
2. Gvozden Flego, Filozofski fakultet, Zagreb
3. Vera Frajlić, Republička zajednica za financiranje usmjerenog obrazovanja, Zagreb
4. Ante Vlastelica, Gimnazija »25. maj«, Zagreb

Ruski jezik — 20 stipendija
SSSR

1. Olga Blažević, Školski centar »Ruđer Bošković«, Zagreb
2. Matilda Borović, Osnovna škola »Mirko Bukovec«, Nedelišće
3. Evica Đaković, Osnovna škola »Milan Čakširan«, Cetinograd
4. Jela Dujmić, II ekonomska škola, Zagreb
5. Marija Dujmić, Gimnazija, Zadar
6. Vera Hruš, Osnovna škola »August Cesarec«, Zagreb

7. Mira Klepač, Zavod za unapređivanje stručnog obrazovanja SRH, Zagreb
8. Blanka Kramarić, Osnovna škola »Dragutin Domjanić«, Zagreb
9. Vuk Minić, Školski centar »Vuk-san Đukić«, Mojkovac
10. Milorad Nikčević, Kemijsko-prehrambeni školski centar, Osijek
11. Ljubomir Nikolić, Osnovna škola, Poličnik
12. Borka Novaković, Osnovna škola »Ivan Mažuranić«, Zagreb
13. Soka Novković, Osnovna škola, Lički Osik
14. Jovan Paunović, Osnovna škola »Grigor Vitez«, Zagreb
15. Zorka Podvalej, Osnovna škola »Braća Ribar«, Zagreb
16. Anka Stanić, Osnovna škola »D. Majstorović«, Udbina
17. Maja Škrebilin, Filozofski fakultet, Zagreb
18. Stanislava Vukolić, Osnovna škola »VII Banijske udarne divizije«, Šaš Zagreb
19. Zvonimir Zec, Upravna škola, Zagreb
20. Rajko Zonjić, Osnovna škola »Matija Gubec«, Zagreb

NR Bugarska — 3 stipendije

1. Marija Besermenni, Školski centar »Nikola Tesla«, Zagreb
2. Radmila Milaković, Škola za zanimanja u privredi, Dubrovnik
3. Josip Tandarić, Staroslavenski institut, Zagreb

ČSSR — 4 stipendije
Češki jezik (2 stipendije)

1. Vesna Klimek, Zagreb
2. Ljiljana Marks, Institut za narodnu književnost, Zagreb

Slovački jezik (2 stipendije)

1. Ivan Bakmaz, Staroslavenski institut, Zagreb
2. Danijel Varga, Zagreb

Danska — 2 stipendije

1. Marija Bratanić-Čimbur, Institut za lingvistiku, Zagreb
2. Marka Filipović, Filozofski fakultet, Zagreb

Norveška — 2 stipendije

1. Diana Mazalin, Institut za lingvistiku, Zagreb
2. Ingrid Safranek, Filozofski fakultet, Zagreb

Poljska — 2 stipendije

1. Milica Ljubičić, Zagreb
2. Neda Pintarić, Zagreb

Rumunjska — 2 stipendije

1. Željka Boić, Zagreb
2. Nada Vučinić, Zagreb

Švedska — 1 stipendija

1. Dora Maček, Filozofski fakultet, Zagreb

Tunis — 1 stipendija

1. Jelena Cverle-Pazman, INA, Zagreb

Z. M.

Rad stručnih aktiva

Neka iskustva aktiva nastavnika stranih jezika u Daruvaru

Protekla 1974/75. školska godina bila je bogata novinama u učenju stranih jezika. Predavačima stranih jezika u školama drugog stupnja dana je mogućnost za stjecanje novih iskustava. Na prijedlog Zavoda za unapređivanje stručnog obrazovanja SRH u Zagrebu formirani su aktivni nastavnika stranih jezika u 26 većih i manjih mjesta SR Hrvatske. Među njima bio je i Daruvar. Prijedlog je oduševljeno prihvaćen iz više razloga. Mnogim predavačima stranih jezika nije bilo moguće da redovito dolaze na slične sastanke u Zagreb ili na seminare u drugim mjestima, pa i oni koji su odlazili onamo činili su to povremeno. Tako smo mi u manjim mjestima bili prikraćeni u korisnim savjetima, metodskim uputama, kontaktima s kolegama sustručnjacima itd.

Velika novina je pokretanje časopisa »Strani jezici«. Na stranicama toga lista čitamo o onome što nas zanima u nastavi stranih jezika, a što je i naš problem, prihvaćamo savjete i koristimo sugestije, ali je nezamjenljiva živa izmjena iskustava.

Mi predavači stranih jezika iz Daruvara prihvatili smo aktiv kao mjesto i način kontaktiranja. Pozivu voditeljice aktiva drugarice prof. Ankice Juzbašić odazvao se veći broj predavača češkog, ruskog, njemačkog, engleskog i francuskog jezika iz Daruvara i Grubišnog Polja. Prvi put pružila nam se prilika da progovorimo o poteškoćama, o uspjesima ili o neuspjesima. Postepeno smo se oslobađali kompleksa da smo iz malog mjesta sa skromnim uvjetima rada.

Znatan dio naših sastanaka odnosio se na obradu projekta, novih oblika rada u nastavi stranih jezika u srednjoj školi. Razgovori, prijedlozi, materijali i, napokon, teme plod su zajedničkog rada. Teme su konačno utvrđene nakon sastanaka s učenicima, pa su pritom uvažene njihove želje. Ubrzo smo uočili rezultate takvog rada. Učeniци su skupljali članke, fotografije, razglednice, časopise, pjesme, štiva i napise. Ponekad smo ostali zadivljeni umijećem, snalažljivošću, prijedlozima i interesom učenika za odabranu temu. Zatim je uslijedila interpretacija teme u razredima. Nekoliko sastanaka aktiva posvetili smo rezultatima rada na projektu. U međuvremenu održani su tzv. pedagoški dani u Zagrebu iz francuskog, engleskog, njemačkog i ruskog jezika, pa su pojedinci s tih skupova prenijeli rezultate rada na projektu. Zaključak je da je projekt bila korisna novina i osvježjenje u učenju stranih jezika.

Posljednji sastanak aktiva bio je posvećen uglavnom programima i planovima rada iz stranih jezika za 1975/76. Od predavača stranih jezika zahtijeva se puna angažiranost pri planiranju svakog pojedinog sata. U ovom trenutku reforme srednjih škola od pravilnog, primjerenog i preciznog planiranja zavisit će koliko ćemo u dva sata tjedno moći postići u učenju stranih jezika. Odlučili smo da zajednički planiramo što bolje možemo, a vrijeme će pokazati da li je u redu smanjenje tjednog fonda sati u nastavi stranih jezika.

Još jedno pitanje: kako u dva sata ukomponirati TV i radio-emisije i projekte? Mislim da bi nam u tome mogli pomoći naši metodičari stranih jezika. Očekujemo da će nam tu svakako pomoći naša tribina »Strani jezici«, pa će aktivni i opet biti sadržajni i življi.

Marija Knezović

Prikazi knjiga

Analiza pogrešaka i pedagoški materijali Jugoslavenskog kontrastivnog projekta

R. Filipović (uredio), *YSCECP Pedagogical Materials 1.*, Institut za lingvistik, Zagreb 1971, 111 str.

Jugoslavenski hrvatsko-srpsko-engleski kontrastivni projekt započeo je 1966. god. u suradnji Instituta za lingvistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Centra za primijenjenu lingvistik, Washington, USA. Osnivač i direktor Jugoslavenskog projekta je prof. dr Rudolf Filipović.

Mnogo se govorilo i govori o Projektu jer se i veoma mnogo radilo i postiglo i svi smo mi upoznati s Projektom i njegovim ciljevima. Ipak, čini mi se da nastavnici engleskog jezika još uvijek nisu dovoljno upoznati s materijalima koji su nastali kao rezultat znanstvenog rada u okviru Projekta, a koji bi za naš praktični rad u razredu bili od velike koristi. Upravo je svrha ovog članka da ponovo upozori kolege na te radove, da istakne njihovu usmjerenost praksi — što je za nas od velikog značenja — i da potakne kolege na detaljno upoznavanje tih materijala. S tim u vezi želim ponovo podsjetiti čitaoca i na iscrpan članak dr Mirjane Vilke: »Engleski kontrastivni projekt i nastava engleskog jezika«, koji je izašao u časopisu *Strani jezici* br. 1/1974, a u kojem se iznose bitne zamisli Projekta, njegovi ciljevi i dostignuća.

U ogromnom Projektu kontrastivne analize hrvatsko-srpskog i engleskog jezika, kojemu je priznat međunarodni značaj, naši eminentni stručnjaci lingvisti zahvatili su određena jezična područja i teoretski ih obradili, ukazujući na sličnosti i razlike u ta dva jezika. Ujedno su na temelju tih analiza predvidjeli područja na kojima postoji najveća mogućnost da učenici griješe u jezičnim strukturama upravo zbog razlika u tim jezicima. Dakle, već su ti teoretski radovi vodili prema praksi — i to je jedna od posebnih vrijednosti Projekta.

Taj je rad, na neki način, nastavila skupina stručnjaka koja je obrađivala pogreške učenika engleskog jezika našeg jezičnog područja. Još 1966. god. počeli su prof. dr Rudolf Filipović i

prof. Owen Thomas, Univerzitet Indiana, raditi na analizi pogrešaka koje su zabilježene u govoru učenika. Rad preuzima upravo spomenuta grupa. Snižavanjem govornog jezika učenika na raznim nivoima (srednje škole, instituti za jezike, fakultet) dobiven je dovoljno velik korpus — govorni materijal na kojem se mogla provesti analiza pogrešaka, a koja je upravo zbog velikog broja primjera morala biti znanstveno vjerodostojna.

Detaljnim proučavanjem korpusa, potkrepljujući svoja zapažanja vrlo karakterističnim primjerima, autori tih radnji nastojali su pronaći jezična područja i strukture gdje učenici najviše griješe i pronaći razloge pogreškama pa, naravno, i sugerirati najbolji način da se te pogreške izbjegniju. Dakle, krajnji cilj je i opet pomoć nastavniku u praksi, a taj je cilj u ovoj fazi još jače naglašen.

Slijedeća faza bilo je široko zahvaćeno testiranje učenika gimnazija, jezičnih instituta, studenata. Naime, tim pedagoških stručnjaka Filozofskog fakulteta i nastavnika praktičara izradio je testove za razna jezična područja, a na temelju radnji stručnjaka lingvisti u okviru Projekta. Svrha je tome bila da se potvrde pretpostavke stručnjaka o područjima na kojima se javljaju karakteristične greške učenika. I opet je trebalo dobiti što vjerodostojnije rezultate na što većem broju ispitnika.

Taj je praktični rad potvrdio mnoge teoretske postavke analizatora, no i proširio je i istaknuo neke probleme na koje su posebno ukazali nastavnici praktičari, a s kojima se susreću u svakodnevnoj praksi. Neki su se problemi pokazali kao lako rješivi ako se dobro radi u razredu.

Usporedo s tim radom pedagoški su stručnjaci analizirali rezultate svih radova i pokušali pronaći najbolji mogući metodološki pristup za pojedine jezične strukture. Posljedica toga su radovi puni izvršnih rješenja, sugestija i ideja za rad u razredu, koji su za nas praktičare od neprocjenjive vrijednosti.

Dakle, krajnji je cilj Projekta da se na temelju rezultata kontrastivne analize pronađu najbolje metode za učenje engleskog jezika, pri čemu treba posebnu pažnju obratiti kontinuitetu nastave na raznim nivoima učenja i pravilnom gradiranju jezičnog materijala. To je vrlo opsežan program, koristan za rad u razredu, za sastavljanje

plana i programa nastave, za pisanje udžbenika engleskog jezika.¹

Svi su ti radovi publicirani i dostupni onima koje interesiraju. Teoretski radovi stručnjaka lingvista objavljeni su u Izvještajima (*Reports*), a rad skupine stručnjaka na pogreškama učenika i radovi koji obrađuju metodološke pristupe jezičnim strukturama — dakle praktični radovi — u Pedagoškim materijalima (*Pedagogical Materials*). Publikacije Projekta mogu se nabaviti u Institutu za lingvistiku, Filozofski fakultet, Zagreb.

Donosimo kratak prikaz Pedagoških materijala br. 1, koji su izdani 1971. god. u Zagrebu.

Uvodni članak napisao je prof. dr Rudolf Filipović: »Kontrastivna analiza pogrešaka u Pedagoškim materijalima.«² Članak je teoretska baza za tri magistarske radnje o rezultatima analize greška kojih su sažeci publicirani u ovom broju, a na koje ćemo se kasnije osvrnuti.

Naravno, odmah na početku ističe se činjenica da je krajnji cilj cijelog Projekta upravo praktična primjena rezultata dobivenih istraživanjem. Također se naglašavaju dva nivoa istraživanja:

1. kontrastivna analiza, koja otkriva pogreške nastale zbog interferencije materinjeg jezika

2. analiza pogrešaka koje nastaju zbog raznih drugih razloga. (Uostalom, ta su dva nivoa vidljiva u naslovu članka.)

Okvirni je naslov istraživanja »Sintaktičke i morfološke pogreške u govoru učenika engleskog jezika hrvatskog ili srpskog govornog područja«. Sva-ka radnja proučava jednu skupinu pogrešaka:

a) »Pogreške u morfologiji i sintaksi vrsta riječi kod učenika engleskog jezika hrvatskog ili srpskog govornog područja« — rad mr Vere Andrassy.

b) »Pogreške u morfologiji i sintaksi glagola u učenika engleskog jezika hrvatskog ili srpskog govornog područja« — rad Mr Jasne Bilinić.

c) »Pogreške u sintaksi rečenice u govoru učenika engleskog jezika hrvat-

skog ili srpskog govornog područja« — rad Mr Stanke Kranjčević.

Osnovni je problem bio pronaći greške u upotrebi vrsta riječi i pogreške u upotrebi glavnih dijelova rečenice.

Prof. dr Filipović ističe da su istraživanja pokazala nekoliko razloga zbog kojih se najčešće javljaju greške u govoru učenika.

1. Jedan od glavnih razloga je interferencija materinjeg jezika. Vrlo su česte pogreške upravo zbog različitih struktura rečenice tih dvaju jezika. Rezultat su vrlo česte pogreške baš u sintaksi.

2. Kriva analogija — kad učenik primjenjuje neko opće pravilo na sve slučajeve.

3. Neki drugi strani jezik, koji učenik uči ili zna, može utjecati na stvaranje pogrešaka jer učenik primjenjuje pravila tog jezika na engleski jezik.

4. U učenju jezika postoji prelazna faza kad još nije potpuno usvojen sistem stranog jezika pa se to nedovoljno znanje rezultira kao greška.

5. Metode učenja također mogu biti neadekvatne ili površne, a rezultat je nedovoljno usvajanje jezika.

Analiza grešaka nameće i sugeriranje mogućnosti da se one pravilnim metodom izbjegnu ili korigiraju i upravo su tu pedagošku implikaciju svi autori imali na umu.

Sažeci magistarskih radnji koji su publicirani u *Pedagoškim materijalima* 1. donose najinteresantnije i najvažnije dijelove tih radnji.

Mr Vera Andrassy obradila je jezična odstupanja u morfologiji i sintaksi vrsta riječi.³ Kao početni problemi javili su se: a) kako izolirati vrste riječi; b) morfološki problemi; c) sintaktički problemi; d) leksički problemi.

Prvi je problem riješen tako da su prihvaćene tradicionalne definicije i klasifikacije standardnih gramatika jer su one u upotrebi u našim školama i na fakultetu.

Morfološki problemi mogu proizlaziti iz krive upotrebe naročito prefiksa i sufiksa pod utjecajem drukčije tvorbe u materinjem jeziku; ili poteškoće mogu nastati zbog raznolikosti gramatičkih oblika.

¹ R. Filipović: »The Use of Contrastive and Error Analysis to Practicing Teachers« u: R. Filipović (ed.) *YSCECP, Pedagogical Materials* 2, Zagreb 1974, str. 3—17.

² R. Filipović: »Contrastive Analysis and Error Analysis in Pedagogical Materials« u: R. Filipović (ed.) *YSCECP, Pedagogical Materials* 1, Zagreb 1971, str. 1—6.

³ V. Andrassy: »Errors in the Morphology and Syntax of the Parts of Speech in the English of Learners from the Serbo-Croatian Speaking Area« u: R. Filipović (ed.) *YSCECP, Pedagogical Materials* 1, Zagreb 1971, str. 7—31.

Sintakski problemi mogu nastati zbog razlike u sintaksi engleskog i materinjeg jezika, ali i krive analogije kad učenik neko pravilo primijeni i na primjere koji ne ulaze u tu skupinu.

I leksički problemi mogu nastati pod utjecajem materinjeg jezika kad riječi istovjetne po obliku imaju različita značenja u ta dva jezika. No uzroci mogu biti i utjecaj nekog drugog stranog jezika itd.

Autor detaljno navodi pojedine vrste riječi, sustavno navodi pogreške i potkrepljuje ih karakterističnim rečenicama uzetim iz korpusa. Kod svake vrste riječi problemi su podijeljeni na morfološke, sintaktičke i leksičke.

Zanimljivo je pratiti te greške; među njima ćemo naći mnoštvo istovjetnih problema s kojima se susrećemo i u radu s učenicima. To su greške s kojima se susrećemo u svakodnevnoj praksi; problemi koje autor postavlja nisu novi, ali su prvi put sistematski klasificirani i obrađeni na temelju kontrastivne analize i analize pogrešaka.

Mr Jasna Bilinić obradila je jezična odstupanja u morfologiji i sintaksi glagola.⁴ U uvodu autorica navodi razloge zašto dolazi do tih odstupanja. To su interferencija materinjeg jezika, nedovoljno usvajanje oblika te vrlo često krive analogije. Za sve to treba naći pravilne metode i tipove vježbi kako bismo ih izbjeгли, odnosno ispravili.

I opet su to jezična odstupanja koja susrećemo u praksi: od trajnih vremena (*continuous tenses*), koja ne postoje u našem jeziku, do perfekta, kojeg se upotreba veoma razlikuje u ova dva jezika. Autor sustavno navodi glagolske oblike i vremena te nabroja najčešće greške s obzirom na tvorbu i upotrebu.

Koliko je samo muke u svladavanju razlike u upotrebi perfekta i preterita! Uza sav naš trud učenici i dalje doslovc prevođe s materinjeg jezika i griješe. Autor navodi klasičan primjer interferencije materinjeg jezika: »I am born...«

Često su naše metode, pa čak i udžbenici krivi. Na primjer, oblik *have got*, nema tome dugo, nije se uopće mogao naći u većini naših udžbenika.

⁴ J. Bilinić: »Errors in the Morphology and Syntax of the verb in the Speech of Learners of English in the Serbo-Croatian Speaking Area« u: R. Filipović (ed.) YSCECP, *Pedagogical Materials 1*, Zagreb 1971, str. 32-59.

Previše bi bilo navoditi probleme pojedinačno. Ova veoma zanimljiva radnja prati jezična odstupanja znanstvenom ozbiljnošću i postavlja probleme na njihovo pravo mjesto. Zato je treba studiozno pročitati.

Mr Stanka Kranjčević obradila je jezična odstupanja u sintaksi rečenice.⁵

I opet je pristup veoma sistematičan i ulazi u srž problema. To je veoma zanimljivo područje — i upravo područje gdje je interferencija materinjeg jezika najjače izražena. Dok engleski jezik ima točno određen red riječi u rečenici, sloboda poretka riječi u rečenici u materinjem jeziku je vrlo velika. Tu nalazimo različita područja jezičnih odstupanja: od ispuštanja subjekta u zavisnoj rečenici, što naš jezik dopušta, do vrlo karakteristične pogreške kad učenici stavljaju objekt na prvo mjesto u rečenici. U tom se drugom primjeru zapravo radi o tome da učenik osjeća važnu ulogu objekta u toj određenoj konstrukciji, ali još nije navikao da tu upotrijebi pasivnu konstrukciju. U svim tim primjerima veliku ulogu igra interferencija materinjeg jezika.

Slijede primjeri odstupanja kod adverbijalnih oznaka kojih se mjesto u rečenici razlikuje u ta dva jezika. Autor navodi i vrlo česte greške u upotrebi člana. Navikli smo na odstupanja u negiranju rečenice i često se u radu borimo s dvostrukom negacijom. I opet dolazi do izražaja interferencija materinjeg jezika.

Slijede kompliciranija jezična odstupanja u zavisnim rečenicama: relativnim, vremenskim, kondicionalnim itd. To su već problemi koji zahtijevaju više rada i vježbi, koji zahtijevaju nadgradnju, ali su dobrim metodološkim pristupom rješivi. Posebna vrijednost ove radnje je niz vrlo korisnih sugestija za rad u razredu.

Već sam istakla da je krajnji cilj Projekta da istraživanja kontrastivne analize posluže za pronalaženje najboljih načina za svladavanje gramatičkih jedinica engleskog jezika. Dokaz za to su dva članka koja slijede: »Teaching problems in Presenting Modal Verbs« i »Teaching Problems in Presenting

⁵ S. Kranjčević: »Errors in the Syntax of the Sentence in the Speech of Learners of English in the Serbo-Croatian Speaking Area« u: R. Filipović (ed.) YSCECP, *Pedagogical Materials 1*, Zagreb 1971, str. 60-80.

Relative Pronouns«. Autor je dr Mirjana Vilke. Na temelju izvještaja i radova teoretičara i analizatora pogrešaka sada stručnjak metodičar sugerira i predlaže najbolje metode i vježbe da bi se usvojila pojedina jezična područja.

Zanimljivo je napomenuti da se upravo u ta dva članka vidi kako je teklo nastojanje da bi se pronašao pristup i metode za selekciju i gradiranje materijala da bi Pedagoški materijali bili potpuno primjenljivi u procesu usvajanja znanja.

U prvom članku »Teaching Problems in Presenting Modal Verbs«⁶ još se osjeća traženje najboljeg rješenja za pristup gradivu. U drugom članku »Teaching Problems in Presenting Relative Pronouns«⁷ primijenjena je petofazna shema u nastavnom procesu, koju je prof. dr R. Filipović postavio u članku »The Role of Linguistics in the Development of Modern Language Teaching«.⁸ Ta se shema temelji na dva stupnja: a) razvijanje navika, b) kognitivni pristup (kreativna upotreba jezika), a sastoji se od pet faza. Tih pet faza pokriva proces učenja u razdoblju od deset i više godina i može se vrlo dobro uklopiti u jugoslavenski obrazovni sistem u kojem učenje stranog jezika počinje u dobi od otprilike 10 godina. Petofaznu shemu u nastavnom procesu detaljno je razvila dr M. Vilke u članku »On Compiling Pedagogical Materials«.⁹

Članak o modalnim glagolima napisala je dr M. Vilke na temelju izvještaja dra D. Kalogjera: »A survey Grammatical Characteristics of the English Modal Verbs with Regard to Interference Problems«.¹⁰ Dr Kalogjera je u svom radu predvidio moguća područja interferencije, a dr M. Vilke ih poje-

dinačno obrađuje, potkrepljujući tvrdnje analizatora teoretičara primjerima pogrešaka učenika iz radnje Mr J. Bilinić: »Errors in the Morphology and Syntax of the Verb in the Serbo-Croatian Speaking Area«, dajući upute i sugestije za rad u razredu, dakle za neposredan praktičan rad. Predlaže primjere najefikasnijih jezičnih vježbi pomoću kojih će nastavnik nastojati izbjeći pogreške na nekom jezičnom području, odnosno remedial exercises, kojima će nastojati ispraviti pogreške ako uoči da se one javljaju u učenika.

Autorica ujedno klasificira predviđena područja interferencije prema stupnju težine i učestalosti pa prema tome raspoređuje razne vježbe s određenim oblicima na razne nivoe učenja jezika.

Kod modalnih glagola područja interferencije prilično su brojna upravo zbog razlika između engleskog i našeg jezika: od različitih struktura i poretka riječi u rečenici do semantičkih problema.

Za neke probleme čini se da su dobro rješenje tabele supstitucije jer kod njih i vizuelna komponenta pomaže u usvajanju strukture rečenice.

Zanimljive su tvrdnje metodičara da je neke jezične pojave bolje uvježbati na ranijem stupnju učenja, na taj način da kod učenika dobijemo automatsko reagiranje pravilnom jezičnom konstrukcijom. Ovo bi isključilo mogućnost uspoređivanja s materinim jezikom a to bi opet isključilo interferenciju.

Neke opet pojave u jeziku možemo poučavati tek u naprednom stadiju učenja, kad su učenici već usvojili osnovne gramatičke strukture.

Na višem stupnju učenja, pogotovo kad se javljaju semantički problemi, vježbe prevođenja pokazale su se kao najefikasnije sredstvo.

Najveća vrijednost ovoga članka je velik broj potpuno gotovih vježbi koje nastavnik može izravno primijeniti u razredu.

Članak o relativnim zamjenicama bazira se na izvještaju D. Maček: »Relative Pronouns in English and Serbo-Croatian«.¹¹ Dr M. Vilke navodi da je cilj materijala da organizira kategorije relativnih zamjenica u engleskom tako da se pozitivni transfer s na-

⁶ M. Vilke: »Teaching Problems in Presenting Modal Verbs« u: R. Filipović (ed.) YSCECP, *Pedagogical Materials 1*, Zagreb 1971, str. 81—97.

⁷ M. Vilke: »Teaching Problems in Presenting Relative Pronouns« u: R. Filipović (ed.) YSCECP, *Pedagogical Materials 1*, Zagreb 1971, str. 98—111.

⁸ R. Filipović: »Udio lingvistike u formiranju modernih metoda u nastavi stranih jezika« (The Role of Linguistics in the Development of Modern Language Teaching), *Pedagoški rad*, Zagreb 1970, XXV, 7—8, str. 375—391.

⁹ M. Vilke: »On Compiling Pedagogical Materials« u: R. Filipović (ed.), YSCECP, *Studies 8*, Zagreb 1973, str. 63—77.

¹⁰ R. Filipović (ed.), YSCECP, *Reports 1*, Zagreb 1969, str. 39—44.

¹¹ R. Filipović (ed.), YSCECP, *Reports 3*, Zagreb 1970, str. 105—127.

seg jezika u engleski iskoristi u učenju, a opet, s druge strane, da se specijalnim vježbama spriječi negativni transfer (interferencija materinog jezika). Materijal je gradiran vrlo pažljivo tako da ga učenik usvaja određenim tempom i postupno.

Usvajanje relativnih zamjenica podijeljeno je na pet stupnjeva (prema petofaznoj shemi). Na prva dva stupnja treba relativne zamjenice uvijek bavati strogo zasebno u vezi s kontekstom kojeg su prirodni dio. Nisu potrebne nikakve generalizacije. U kasnijim fazama preporučuje se već kombiniranje, izbor, samostalni produktivni rad.

Vježbe i drilovi predviđeni za pojedine faze gradirani su po težini i dostupnosti. U prvoj fazi, pošto su učenci asimilirali predviđene relativne zamjenice u govornom jeziku, metodičar sugerira tipove vježbi gdje učenicima u rečenicu model dodaju dijelove rečenice koji nedostaju, time da se postepeno usredotočuju na umetanje relativne zamjenice.

I u vježbama druge faze imamo još rečenicu model, ali sada su zadaci nešto teži. Tu nalazimo i tabele supstitucije (spontana upotreba novog oblika).

U trećoj fazi već imamo zadatke u kojima treba izabrati između nekoliko zamjenica, pa i tabele supstitucije već sadrže izbor pravilne relativne zamjenice.

U četvrtoj fazi uvode se produktivne vježbe, u kojima je učenik mnogo samostalniji. Uz upotrebu pravilne zamjenice ili njezino ispuštanje rečenice se povezuju, preuređuju itd.

U petoj fazi, a to je već na veoma naprednom stupnju učenja, uz razne tipove vježbi kao najefikasniji oblik rada navode se vježbe prevodenja.

Svi vrlo dobro znamo koliko se borimo s pogreškama koje naši učenici konstantno prave. Nastojimo ih, s više ili manje uspjeha, izbjeći ili ispraviti. Zašto da lutamo i da rad u razredu ovisi o manjoj ili većoj umješnosti nastavnika?

Pedagoški materijali daju nam već gotove »recepte« za rad u razredu, daju nam postupno gradirani materijal s mnoštvom vježbi. Iza tog rada stoji cijeli Projekt i niz godina znanstvenog rada. Na nama je da se tim radom okoristimo.

Brozović-Gerčan:

I speak English — B stage

»Školska knjiga«, Zagreb, 1975.

U izdanju Školske knjige dobili smo novi udžbenik engleskog jezika za V razred osnovne škole I Speak English — stupanj B autora Blanke Brozović i Oktavije Gerčan. To je nastavak rada na projektu izdavanja multimedijских sklopova stranih jezika, započet u nastavi engleskog 1974. materijalom I Speak English, stupanj A, istih autora. Kontinuitet se očituje u izboru jezičnog materijala, njegovoj prezentaciji, metodičkom pristupu i opremljenosti udžbenika.

Sklop sadržava udžbenik, radnu bilježnicu, dijafilmove, magnetofonske snimke tekstova, aplikacije za magnetograf, komplet kartica s riječima ili dijelovima rečenica (flashcards) za početno čitanje i pisanje, tapescript i priručnik za nastavnika.

Početnica engleskog jezika ima 2 dijela: slikovni i tekstualni dio, jer je namijenjena i onim učenicima koji u IV razredu nisu učili drugi jezik. U pet cjelina (units) slikovnice i jednoj pjesmici, koje pokrivaju slušno-govornu fazu učenja od 7 do 8 tjedana, zastupan je jezični materijal blizak svakom učniku i omogućuje ono što je u početnoj etapi jedina motivacija - identifikaciju, a reagiranja junaka, njihovi međusobni odnosi, korelacije unutar obitelji i društva pružaju prostor za odgojno djelovanje, što je i jedan od ciljeva naše škole. Osnovna jezična platforma u potpunosti je zastupana u vokabularu od šezdesetak riječi, od kojih se jedan dio ponavlja već u samim dijalozima, a većina se ponovno javlja u drugom dijelu udžbenika. Obuhvaćena su sva WH pitanja, strukture *where is... are, what's the time, what colour, how many, have a... have some..., may I*, osnovni prijedlozi, dio formalnog jezika (pozdrav, ispričavanje, predstavljanje) neophodnog za svaku komunikaciju. Tekstovi se osnivaju na prezentu glagola *to be, have got*, nekoliko imperativa i Presentu Continuousu te uvode sve lične zamjenice, neke priske svoje pridjeve i genitiv pripadanja (saxon genitive).

I drugi dio udžbenika, u kojem se uvodi čitanje i pisanje, i dalje se osniva na govornoj komunikaciji i koncipiran je na slušno-vizuelnom pristupu

Ksenija Rogošić

jeziku, ali je često zastupan spoznajni momenat. Situacije su odabrane tako da omogućuju afektivnu obojenost dijaloga, dok je pri izboru materijala iskustvo autora pomoglo da jezik odgovara dobi učenika i njihovim interesima. Tematika se iz tipično engleske okoline proširuje na nama bliži način života pa tako udžbenik ostvaruje i zahtjev za upoznavanjem običaja i načina života zemlje čiji se jezik uči, ali i da služi kao osnova za poistovjećivanje učenika s junacima njihova udžbenika. Treba istaći da su autori uspjeli unijeti neke male promjene reagiranja junaka sklopa B prema sklopu A, a to su one promjene koje uočavamo i u ponašanju godinu dana starijih učenika. Psihološki uspješno postavljena i dosljedno individualizirana skupina dječaka i djevojčica, koji se javljaju u tekstu, posebna su kvaliteta ovog udžbenika.

Čitanka ima 17 cjelina, u kojima su jasno i pregledno odvojeni:

- A — naracija (language of reporting)
- B — dijalog (language of doing)
- C — niz različitih vježbi na eksploataciji teksta — usvajanje vokabulara i jezičnih struktura.

U uvodnom narativnom tekstu zastupan je gotovo sav novi vokabular i taj je dio predviđen za čitanje i usvajanje ortografije. To je standardni jezik bez skraćenica i govornih osobina određene dobne skupine. Tekst se sastoji od kratkih opisa uz 6 slika sa 8 do 10 novih riječi, novih samo po ortografiji — što se može svladati u jednom nastavnom satu. Dijalog u B dijelu čine kratke replike koncipirane tako da se mogu vježbati u mini-dijalozima i pružaju maksimalan broj situacija za transfere. Tu se interes i pažnja učenika mogu nenametljivo koncentrirati na strukturu koja se u kontekstu lako usvaja i utvrđuje u nizu novih logičnih situacija. Treći dio lekcije sadržava vježbe za uvježbavanje struktura, usvajanje vokabulara, vježbe u parovima i provjeru razumijevanja s težištem na govornoj vježbi. Završni dio je tzv. Comprehension passage, kratki tekst koji je sukus čitave lekcije s promjenom likova u istom vokabularu i strukturama koje su vježbane u radu na cjelini. Tekst je praćen s nekoliko pitanja i prikladan je za slušanje s razumijevanjem, za glasno čitanje, tiho čitanje s razumijevanjem, usmeno i pismeno dopunjavanje krnjeg teksta,

za diktat ili kao baza malog vođenog sastava.

Likovna i grafička oprema udžbenika su funkcionalne i estetske i već od prvog susreta učenika s udžbenikom javlja se interes i započinje drugovanje. Konačno smo dobili udžbenik koji je učenicima drag, koji ih podsjeća na ono što vole: crtiće, bajke, stripove, na njih same, i s kojim proces učenja prestaje biti mukotran. A kad učenik tako pristupa svojem udžbeniku, rezultati moraju biti bolji.

Radna bilježnica slijedi udžbenik i popraćena je nizom slika izvedenih na isti način kao što su i one na dijafilmu i u udžbeniku, samo što, naravno, nisu u boji. U njoj ima većina zadataka koji se moraju raditi pod kontrolom nastavnika. Autori su predviđeli vježbe za usvajanje ortografije, počevši od slova kojih naš jezik nema, preko skupine slova, do riječi i rečenice. Nakon tih vježbi za automatizaciju ortografije slijede vježbe bazirane na razumijevanju teksta i strukture. I u cjelinama Radne bilježnice zastupani su dijalog i naracija. U vježbama dopunjavanja učenici utvrđuju riječi i oblike s kojima uvijek ima poteškoća. Svaka cjelina kompozicijski slijedi zahtjev postupnosti, pa i cijela Radna bilježnica je tako koncipirana da počinje s najjednostavnijim zahtjevima i s jednoznačnom slikom da bi postepeno ti zahtjevi bili teži i složeniji. I ona pruža materijal za govorne vježbe i rad u grupama u nizu supstitucijskih tablica, dopunjalki i vježbi prema zadanom uzorku. Praktične osobine Radne bilježnice su dobar izbor materijala i tipova vježbi za utvrđivanje, njezina jasnoća, preglednost i logičnost situacija.

Dijafilmovi i aplikacije napravljeni su na isti način kao i u sklopu A, samo što se u crtežu zbog potreba teksta nalazi više detalja. Snimke tekstova rađene su u govornoj verziji i s pauzama za ponavljanje. Tekst pod nazivom »comprehension passage« snimljen je samo jedanput i to izgovoren brzinom normalnog govora. Tekstove su spikirali odrasli i djeca s engleskim kao materinim jezikom, pa je potpuno sačuvana izvornost jezika i spontanost dječjeg govornog reagiranja.

Priručnik za nastavnika s dodatkom »tapescripta« sadržava osnovni jezični materijal svake cjeline, strukture i detaljne upute za eksploataciju u razredu. Autori su posebnu pažnju posvetili početnom pisanju i čitanju i potpuno

razradili uvodne lekcije s radom uz pomoć flash kartica za čitanje kartice. U Priručniku ima uspješnih primjera praktičnih jezičnih igara, takmičarskih vježbi i novih dijaloga, te abecedni popis svih upotrijebljenih riječi (word-list). Uz tapescript štampane su i note i tekst nekoliko popularnih britanskih pjesama pa je tako i ovo izdanje Školske knjige kompletno.

I *Speak English* — B je još jedan dokaz koliko je izdavač bio u pravu kad je u realiziranju jednog složenog projekta, kao što je multimedijalni udžbenik stranog jezika, uključio ekipu suradnika, koji uz iskustvo i stručnost imaju i entuzijazma i smisla za takav rad.

Mirjana Agbaba

Lovrić-Bezjak:

Wir sprechen Deutsch, Stufe A

»Školska knjiga«, Zagreb, 1975.

Višeizvorni sklop *Wir sprechen Deutsch, Stufe A* je materijal za početnu fazu učenja njemačkog jezika u osnovnoj školi (IV r.). Možemo sigurno reći da smo njime dobili dosad najsvremeniji i najkvalitetniji materijal za prvi (najvažniji) stupanj učenja njemačkog jezika.

»Školska knjiga« je izdanjem ovoga materijala učinila velik korak u svom hvalevrijednom poslu na izdavanju modernijih, našem vremenu jedino adekvatnih, i te kako potrebnih udžbenika i priručnika za učenje stranog jezika.

Koncipiran u duhu najnovijih dostignuća lingvistike, suvremene metodologije jezika, moderne tehnike i tehnologije opreme, materijal je izvanredno uspio i može se svima preporučiti.

Višeizvorni sklop se sastoji od sljedećih elemenata:

1. slikovnice za učenike (Lehrbuch in Bildern), sastavljene od 18 lekcija u slikama
2. priručnika za nastavnike (Lehrerheft), s uputama za nastavnika
3. 18 dijafilmova čije slike odgovaraju onima iz slikovnice

4. magnetofonskih vrpca na kojima su snimljeni svi tekstovi (oni iz priručnika)
5. magnetografa sa stalkom i aplikacijom koje odgovaraju crtežima u slikovnici i vizualizaciji u filmovima
6. lutaka za još veću mogućnost dramtizacije i igre
7. pomoćnog materijala: magnetske gume, ljepila, škara, PVC vrećica i sl.

Kako se danas dijalog smatra osnovnom komunikativnom jedinicom, tj. jedinicom govora, tekstualni dio priručnika čini 18 dijaloga. To su razgovori njemačke djece Petera i Toma (njihovih prijatelja i rođaka) u najobičnijim, tipičnim situacijama iz života svakog djeteta, kao što su susret pred školom, odlazak u kino, gledanje TV-sporta, ili pak tipične govorne situacije zemlje čiji jezik učimo i poučavamo: Puppenstube, Zuckertüte i sl.

Iza svake treće lekcije nalazi se po jedna pjesmica za govorenje. Postoji i poseban notni prilog s nekoliko pjesmica za pjevanje.

Dijalozi su po sadržaju primjereni dobi (10 god.), postupni po težini, sponatani i emotivno obojeni. Svaki predstavlja jednu živu govornu situaciju, koja nije podređena jezičnim i gramatičkim strukturama. Unutar svakog dijaloga zastupljena je kompozicijska postupnost s uvodnim dijelom, poantom (koja je često vrlo duhovita) i završnom sekvencijom, koja upravo nameće potrebu kreativnosti i učenika i nastavnika.

Tekstovi su, dakle, svi dijaloški ili u obliku pjesmice, ali se vrlo lako mogu pomoću aplikacija u završnoj fazi (IV) ili pomoću dijafilmova već i prije pretvoriti u male deskripcije i naracije (vrlo jednostavan opis slike, situacije, pitanja i odgovori i sl.).

Tekstove na magnetofonskoj vrpca izgovarali su ljudi čiji je njemački jezik materinji, što je danas i jedino prihvatljivo. Rad s tekstom, slikom i filmom opisan je u priručniku. Govorni dio popraćen je glazbom, što je opet dobro došlo osvježenje za našu djecu od 10 godina.

Slikovnica (Lehrbuch in Bildern) je jedini materijal koji ima učenik. U njoj su crteži identični s onim vizualiziranim situacijama iz dijafilmova. Gotovo uz svaku lekciju nalazi se prazan prostor ili nedovršen crtež koji učenici bojaju ili dovršavaju na satu, kad se

aktivnost učenika smanjuje uslijed umora. Slikovnica služi učeniku i zato da ono što je u školi naučio lakše kod kuće ponovi i zadrži u pamćenju. Sami crteži su zgodni i funkcionalni i, kao što smo već vidjeli, u razredu izazivaju spontanu simpatiju.

Dijafilmovi su vizualizacija tekstualnog dijela, a slike odgovaraju onima iz slikovnice. Filmovima radi nastavnik isključivo na satu, a može ih upotrijebiti na svim etapama nastavnoga procesa od uvoda i stvaranja raspoloženja, preko obrade novog vokabulara i struktura, te uvježbavanja gramatičkih struktura do kreativnog ponavljanja. Detaljne upute za taj naš ipak novi rad dali su autori u priručniku.

Aplikacije su neobojane, izrađene na kvalitetnom papiru i uglavnom odgovaraju crtežima i situacijama iz udžbenika i priručnika. Ali pomoću tih aplikacija možemo stvarati i nove govorne situacije, kombinirati ih u ponavljanju gramatičkih struktura, uvođenju novog vokabulara, stvaranjem određenog raspoloženja, i to ne samo u IV razredu, nego i u višim razredima. (To vrijedi i za lutke.)

U sklopu se najzad nalaze i lutke, što je duhovito i zgodno za ovu dob. Nekad se »glumom« može više naučiti i lakše postići cilj. One služe kao igra i kao element direktnog učenja.

Priručnik za nastavnike napravljen je znalački, detaljno i dobro. Sastoji se od uvodnog dijela, uputa za rad, tekstova i razrednog vokabulara.

Svaka lekcija sadržava dijalog, a ovaj je sastavljen od 10—16 replika, od kojih mi možemo stvoriti manje cjeline, nama poznate mini-dijaloge, i tako dio po dio lakše naučiti cijeli dijalog. Osim toga teksta autori daju i uz svaku lekciju nove strukture, popis novog vokabulara, nastavna sredstva i pomagala i upute za rad.

U uvodnom dijelu autori predstavljaju svoj priručnik, iznose sadržaj knjige i osnove novog načina rada na koji nas njome pozivaju. Autorima je jasan cilj koji treba postići tim novim materijalom i načinom rada, a to je cilj nastave njemačkog jezika onako kako je zacrtan u našoj programatskoj strukturi, za osnovnu školu. Autori dalje govore o slikovnici i o dijalogima, o kriteriju njihova sastavljanja, o funkciji igre u nastavi, o nastavnim sredstvima i pomagalima i uopće nas ne-sebično upućuju na tu novu auro-oralnu metodu rada. Elementima te

metode mi smo se i prije koristili, ali nam ih nisu diktirali stari udžbenici ni priručnici.

Novi višeizvorni sklop daje nam sve ove kvantitete u novoj kvaliteti i time zadovoljava u potpunosti. Iako rad s tako opremljenim udžbenikom neće biti lak, jer će zahtijevati naše maksimalno angažiranje (pogotovo u početku), uvjeren sam da dobri rezultati neće izostati.

Amalija Japunčić

Bibliografija

Engleski jezik

(Sastavio: Stjepo Vojvoda)

Izvod iz sovjetske anglističke literature (nastavak)

20. Sentenberg I. V., Lazareva M. T., *English Spelling*, Prosvešćenie, Leningrad, 1970, 248 str.
Sistematičan pregled engleske ortografije za studente anglistike pisan s naglašenom praktičkom orijentacijom. Podijeljen je na tri dijela: 1. ortografska pravila, 2. načini predstavljanja engleskih samoglasnika, 3. načini predstavljanja engleskih suglasnika i 4. ortografija najtežih afiksa. Poslije svakog teoretskog objašnjenja dolaze brojne ortografske vježbe. Na kraju knjige nalazi se popis riječi koje sadržavaju nijemi suglasnik i kraća bibliografija.
21. Sklar L. N., *Modern English Punctuation*, Higher School Publishing House, Moscow, 1972, 108 str.
Usporedni pregled upotrebe interpunkcijskih znakova u engleskom i ruskom jeziku namijenjen studentima anglistike i nastavnicima engleskog jezika. Interpunkciji se pristupa sintaktički, na osnovi raš-

člambe rečenične strukture. Specifičnim pitanjima koja izlaze izvan okvira rečenice posvećeno je posebno poglavlje. Primjeri su uzeti iz suvremene umjetničke literature, engleski i ruske. Poslije svakog teoretskog objašnjenja dan je velik broj vježbi. Kratak popis literature na kraju knjige.

22. Vorno E., Fedoseeva D., *Reported Speech in English*, Prosvješćenie, Leningrad, 1971, 127 str.
Veoma potpun i sustavan opis jezičnih promjena koje nastaju pri pretvaranju upravnog u neupravn govora. Glavna pažnja usmjerena je na praktično svladavanje jezičnih struktura. Svaka pojava prvo je prikazana u vidu obrasca, potom se o njoj daje sažeto objašnjenje i, na kraju, slijedi sustav vježbi. Priručnik je namijenjen studentima anglistike i nastavnicima engleskog jezika.

c) Leksikologija, frazeologija i stilistika

1. Arnold I. V., *The English Word*, Vysšaja škola, Moskva, 1973², 303 str.
Drugo, prerađeno i dopunjeno izdanje poznatog udžbenika leksikologije engleskog jezika pisanog za studente anglistike na dodiplomskom i poslijediplomskom studiju. Odličan pregled lingvističkog područja koje se kao posebna jezična disciplina gotovo uopće sustavno ne tretira ni u britanskoj ni u američkoj znanstvenoj literaturi. Obuhvaća sva važnija pitanja engleske leksikologije, a po svojoj dubini i zahvatu materijala nadilazi druge slične udžbenike. Sadržava posebno poglavlje o metodama leksikološkog istraživanja. Opsežan popis literature na kraju knjige.
2. Арнольд И. В., *Стилистика современного английского языка*, «Просвещение», Ленинград, 1973, 303 str.
Sveučilišni udžbenik za studente anglistike. Zasniva se na lingvističkim principima, a obuhvaća sva važnija područja stilistike suvremenog engleskog jezika. U uvodnom dijelu raspravljena su opća teorijska pitanja, a posebna poglavlja posvećena su funkcionalnoj

stilistici, stilistici frazeoloških jedinica, leksikološkoj stilistici, stilistici na razini morfologije, fonostilistici na razini sintakse, fonostilistici i drugim pitanjima. Opširniji popis literature na kraju knjige.

3. Ginzburg R. S. et al., *A Course in Modern English Lexicology*, Higher School Publishing House, Moscow, 1966, 275 str.
Udžbenik engleske leksikologije za sovjetske studente anglistike. Naglasak je na sinkronom opisu strukture engleskog vokabulara, ali se prema potrebi navode i dijakronni podaci. U knjizi su obrađena slijedeća područja: varijante i dijalekti engleskog jezika, semantička struktura riječi, skupovi riječi i frazeološke jedinice, morfološka struktura riječi, etimološki pregled vokabulara i osnove engleske leksikografije. Kraća bibliografija na kraju knjige. Uz udžbenik postoji i zbirka tekstova (v. br. 5) za seminarske vježbe i samostalan studij.
4. Каменецкайте Н. Л., *Синонимы в английской фразеологии*, «Международные отношения», Москва, 1971, 367 str.
Možda jedini sustavni pregled engleskih frazeoloških izoznačnica u svjetskoj anglističkoj literaturi. Sadržava 405 skupina frazeoloških idiomatskih i neidiomatskih izoznačnica s 2500 frazeoloških jedinica. Građa je raspoređena abecednim redom, prema prvoj riječi osnovnog izričaja. Poslije svake skupine sinonima dano je njihovo opće značenje na engleskom i ruskom jeziku. Zatim su za svaku pojedinu frazeološku jedinicu navedeni izvorni primjeri upotrebe i dana su pitanja objašnjenja na ruskom jeziku. Na kraju knjige nalazi se kazalo svih frazeoloških jedinica s naznakom mjesta na kojem se o pojedinoj jedinici raspravlja.
5. Khidekel S. S. et al., *Readings in Modern English Lexicology*, Prosvješćenie, Leningrad, 1969, 238 str.
Zbirka od 25 izvoda iz djela poznatih američkih i zapadnoevropskih jezikoslovaca namijenjena kao dopuna postojećim sovjetskim udžbenicima leksikologije, u prvom redu udžbeniku (v. br. 3) koji su napisali isti autori. Poslije svakog

teksta dana su analitička pitanja, a na kraju knjige postoji popis engleskih istoznačnica za pojedine lingvističke pojmove s objašnjenjima na ruskom jeziku.

6. Kukhareno V. A., *Seminars in Style*, Higher School Publishing House, Moscow, 1971, 184 str. Knjiga je pisana kao sveučilišni priručnik za provođenje vježbi iz engleske stilistike. Podijeljena je na 4 dijela: 1. stilističko diferenciranje engleskog vokabulara, 2. stilistička sredstva, 3. funkcionalni stilovi i 4. izvaci za složenu stilističku analizu. Na početku svakog poglavlja dana su sažeta objašnjenja o pojedinim stilističkim pojavama. Na kraju knjige nalazi se dodatak s primjerima izvršene stilističke analize.
7. Кунин А. В., *Английская фразеология (теоретический курс)*, «Высшая школа», Москва, 1970, 344 str. Teorijska razrada engleske frazeologije kao lingvističke discipline iz pera poznatog sovjetskog anglista. Iako se zasniva na engleskom jezičnom materijalu, knjiga je u biti odličan pregled svih važnijih teorijskih problema s kojima se frazeologija općenito suočava. Zanimljiva ne samo za angliste već i za sve one koji se bave pitanjima frazeologije u bilo kojem jeziku. Osim knjige N. N. Amosove (Osnovy anglijskoj frazeologiji, Leningrad, 1963) ovo je, čini se, jedini rad ovakve vrste u svjetskoj anglističkoj literaturi. Sadržava veoma informativan i dokumentiran pregled stavova sovjetskih jezikoslovaca o lingvističkoj disciplini koja je, slobodno se može reći, u Sovjetskom Savezu doživjela svoje znanstveno utemeljenje i pun procvat.
8. Кунин А. В., *Фразеология современного английского языка*, «Международные отношения», Москва, 1972, 288 str. Sustavan strukturno-semantički opis frazeoloških jedinica suvremenog engleskog jezika. Naglasak je na deskripciji, dok su teoretska objašnjenja svedena na nužnu mjeru. Glavna pažnja posvećena je nastanku frazeoloških jedinica, te njihovim semantičkim, gramatičkim i leksičkim osobitostima. Pri prvom

javljanju pojedine frazeološke jedinice dan je njen ruski prijevod, a na kraju knjige nalazi se popis svih razmatranih jedinica s naznakom mjesta na kojem se o njima raspravlja.

9. Леонтьева С. Ф., *Отрицательные аффиксы в современном английском языке*, «Высшая школа», Москва, 1974, 103 str. Koristan praktični priručnik o nižećnim afiksima u engleskom jeziku namijenjen studentima anglistike. Sastoji se od uvodnog teoretskog dijela, brojnih vježbi i ključa. U priručniku su obrađeni slijedeći afiksi: un-, in-, il-, im-, ir-, dis-, de-, mis-, anti-, non- i -less. Primjeri su uzeti iz djela suvremenih engleskih i američkih autora.
10. Pocheptsov G. G., *Language and Humour*, Vyšča škola, Kiev, 1974, 318 str. Zbirka šala i anegdota sustavno poredanih prema jezičnim pojavama koje su u njima zastupljene. Na početku knjige se nalazi zanimljiv i opsežan ogled o lingvističkim osnovama humora. Zbirka sadržava više od tisuću šala i anegdota, a sastavljena je s namjerom da posluži kao izvor zanimljivog materijala za osvježanje nastave. Predmetno kazalo i kazalo riječi i fraza na kraju knjige omogućavaju lako i brzo nalaznje odgovarajućeg teksta ili područja. Višestruko koristan priručnik, jedan od rijetkih ove vrste.
11. Raev'ska N. M., *English Lexicology*, Vyšča škola, Kiev, 1971³, 303 str. Treće izdanje jednog od prvih udžbenika engleske leksikologije koji je u Sovjetskom Savezu napisan na engleskom jeziku. Dobar sinkroni opis strukturno-semantičkih osobina engleskog vokabulara. Pojedine jezične pojave često se uspoređuju sa sličnim pojavama u drugim jezicima. Udžbenik sadržava slijedeća poglavlja: 1. uvod, 2. morfemska struktura engleske riječi, 3. semasiologija, 4. elementi koji sačinjavaju engleski vokabular, 5. engleska frazeologija, 6. engleski jezik u SAD i 7. leksikografija. Poslije svakog poglavlja dana su pitanja za provjeru znanja. Odbrana bibliografija na kraju knjige.